

Јована ВЕЛИЧКОВИЋ
Јанковић, Поповић & Митић о.д.

ПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ ОСТАВКЕ ДИРЕКТОРА ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Резиме

Чланак се бави анализом правних последица инститорних оставке директора привредног друштва. Све законом предвиђене правне последице које настају остварком директора друштва могу се поделити на опште и посебне. Опште правне последице настају увек када директор саопштава оставку, док посебне правне последице настају само у околностима када оставку саопштава једини (извршни) директор привредног друштва. Опште правне последице оставке директора су: престанак функције, престанак или измена уговора закљученог са друштвом и могућност ослобађања имовинске одговорности директора према друштву. Посебне правне последице оставке директора су: обавеза даље обављања функције у законом дефинисаном року, могућност ослобађања привременог заслуженика друштва у судском ванпарничном поступку и покрећање поступка принудне ликвидације друштва. Додатно, међу наведеним посебним правним последицама оставке, закон познаје разлику између оних правних последица које настају у случају оставке јединог директора друштва једнодомне унитарне структуре и оних које настају у случају оставке јединог извршног директора друштва дводомне унитарне структуре. На крају посебна пажња посвећена је уређењу оставке директора који обавља функцију законског заслуженика друштва, односно правним последицама које у том случају настају по друштву.

Кључне речи: *начини престанка функције директора привредног друштва, оставка директора, правне последице оставке директора привредног друштва, законски заснивеник друштва, извршни директор.*

I Увод

Оставка представља један од законом уређених начина престанка функције директора привредног друштва.¹

Оставка се може дефинисати као једнострана изјава воље дата у прописаној форми, којом члан управе саопштава привредном друштву (законом одређеном органу друштва) да престаје са обављањем функције пре истека периода на који је именован.

Поред оставке, функција директора, према нашем праву може престати и на један од следећих законом предвиђених начина:

- 1) истеком периода на који је директор именован,²
- 2) престанком испуњавања услова који се захтевају за обављање функције, а које је наступило у току трајања мандата,³
- 3) неусвајањем финансијских извештаја од стране скупштине друштва у року који је предвиђен за одржавање редовне седнице скупштине,⁴
- 4) разрешењем,⁵

1 Оставка директора привредног друштва у нашем праву регулисана је Законом о привредним друштвима, члановима 396, 426 и 440. Види: Закон о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, бр 36/2011 и 99/2011 (даље у фуснотама: ЗПД). О институту оставке директора привредног друштва у нашој литератури видети: Мирко Васиљевић, *Компанијско право – право привредних друштва*, 6. издање, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2011, стр. 381–382, 392. М. Васиљевић, *Корпоративно управљање – правни аспекти*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2007, стр. 217–218.

2 ЗПД, чл. 394 ст. 1.

3 ЗПД, чл. 394 ст. 2. Услови потребни за обављање функције директора привредног друштва прописани су у члану 382 ЗПД (пословна способност, услови одређени статутом друштва и одсуство постојања одређених околности – већ постојеће чланство у управи више од пет друштва, правноснажна осуђујућа пресуда кривичног суда због учињеног кривичног дела против привреде или постојање изречене мере безбедности забране обављања делатности, уколико иста представља претежну делатност друштва).

4 ЗПД, чл. 394 ст. 3.

5 ЗПД, чл. 395, 425 и 439.

- 5) статусном променом друштва (у случају да друштво престаје статусном променом),⁶
- 6) именованем ликвидационог управника,⁷ и
- 7) именованем стечајног управника.⁸

Међу наведеним начинима престанка функције директора засебну групу чине оставка и разрешење. Оно што оставку и разрешење чини особеним јесте да правно дејство које се огледа у престанку функције директора не наступа по самом закону, већ је неопходно постојање одлуке надлежног органа друштва (разрешење), односно изјава воље овлашћеног лица – директора (оставка), а које у смислу престанка функције имају конститутивно дејство.⁹

6 ЗПД, чл. 505 ст. 3 тач. 5.

7 ЗПД, чл. 529 ст. 2. У поступку ликвидације могуће је да не дође до престанка функције дотадашњих заступника друштва. Наведено постојање у ситуацији када одлуком о покретању ликвидације не буде именован ликвидациони управник, када по самом закону сви законски заступници друштва постају ликвидациони управници. Како и сам закон каже тада не престају овлашћења само законских заступника друштва (извршни директори), док би овлашћења осталих директора престала даном доношења одлуке о покретању поступка ликвидације. У овом случају треба имати у виду да чак иако поједини директори друштва постану ликвидациони управници, тада иако иста лица остају законски заступници друштва, мења се правни основ њихове функције у друштву, јер више не поступају као директори друштва, већ као ликвидациони управници. На основу наведеног може се закључити да суштински тренутак именовања ликвидационог управника доводи до престанка функције директора друштва. Види: ЗПД, чл. 529 ст. 3.

8 За разлику од претходно наведених основа престанка функције директора привредног друштва, који су регулисани Законом о привредним друштвима, последње наведени је регулисан Законом о стечају. У члану 74 закона стоји да даном отварања стечајног поступка престају управљачка и заступничка права директора друштва. Такође и код овог основа постоји један изузетак, а то је да функције директора друштва могу престати и пре доношења решења којим се отвара стечајни поступак. Наведено се односи на претходни стечајни поступак када се испитује постојање стечајних разлога, а када може бити предузета једна од мера обезбеђења прописана законом у виду именовања привременог стечајног управника. Тада такође престају овлашћења дотадашњих заступника друштва. Види: Закон о стечају (*Службени гласник РС*, бр. 104/2009 и 99/2011), чл. 62.

9 На пример када истекне период трајања мандата није потребно донети посебну одлуку којом ће се установити чињеница престанка функције директора, јер је функција престала по самом закону. Таква евентуална одлука би имала само деклараторно дејство. Код разрешења и оставке није довољно да су испуњени услови предвиђени законом за примену ових института, већ је неопходна и одлука надлежног органа (лица) која ће имати конститутивно дејство, а које се огледа у престанку функције директора. Дакле чак и када постоји оправдан разлог уколико се исти захтева по закону за разрешење директора, његова функција не може престати све док се о томе не донесе одлука. Исте околности постоје и код оставке директора.

Додатно у погледу оставке директора особеност постоји и код технике уређења овог института која се огледа у детаљнијој законској регулативи, нарочито правних последица које наступају у случају оставке директора, међу којима је свакако најзначајнија могућност покретања поступка принудне ликвидације друштва (опет све посматрано у односу на друге основе престанка функције), као и околност да постоје само одредбе закона којима се уређује оставка директора акционарског друштва, а које се сходно примењују и на оставку директора друштва са ограниченом одговорношћу.¹⁰

При анализи института оставке директора привредног друштва, као начина престанка функције, потребно је размотрити три групе питања: 1) правна природа оставке, 2) услови који су неопходни да се остваре како би функција директора престала оставком у складу са законом и 3) питање правних последица које оставка директора производи по друштво.

У овом раду биће речи само о правним последицама оставке директора привредног друштва.

Уопштено говорећи, правне последице које наступају оставком директора привредног друштва можемо груписати у две основне целине: а) опште и б) посебне. Опште правне последице могу наступити увек када директор друштва саопшти своју оставку, док посебне правне последице наступају уколико оставку саопшти (извршни) директор који је једино лице на тој функцији у друштву.¹¹ Такође одређене разлике постоје код правних последица оставке јединог (извршног) директора

Оставка и разрешење као начини престанка функције директора повезани су и на један специфичан начин. Оставка представља својеврсно право директора, чија се садржина огледа у могућности престанка обављања функције пре истека периода на који је директор именован. Паралелно право на страни привредног друштва јесте могућност разрешења или како се дугачије може назвати, опозив именовања директора друштва.

10 Види ЗПД, чл. 220 и 231. Наравно потребно је водити рачуна да је сам законодавац употребио термин сходна примена, а на основу чега је приликом примене института оставке директора на друштво са ограниченом одговорношћу потребно посебно водити рачуна о правним обележјима те форме привредног друштва.

11 У том погледу важно је указати да само нејавно акционарско друштво може имати једног директора. Код друштава са једнодомном унутрашњом структуром јавна акционарска друштва су по самом закону обавезна на постојање одбора директора (који мора бити састављен од најмање три члана), те самим тим никада не могу имати само једног директора. Друштва са дводомном унутрашњом структуром такође никада не могу имати само једног директора, с обзиром да у својој структури имају надзорни одбор који мора имати најмање три члана, али је дозвољено да имају само једног извршног директора. Управо на наведену околност се односе одредбе закона које говоре о оставци јединог директора друштва дводомне унутрашње структуре. Види: ЗПД, чл. 387 ст. 3, чл. 419, чл. 433 ст. 1.

друштва једнодомне и дводомне унутрашње структуре. Разлог због кога се у случају оставке јединог извршног директора привредног друштва прописују посебне правне последице јесте да у том случају друштво остаје без законског заступника.¹²

II Опште правне последице оставке директора привредног друштва

Прва и основна правна последица која настаје оставком директора привредног друштва јесте престанак функције.

Како у овом случају настаје недостатак у предвиђеном броју чланова управе отвара се могућност за примену других института предвиђених законом како би се тај недостатак отклонио. Уколико постоје услови предвиђени законом, преостали директори применом института кооптације могу именовати лице које ће вршити дужност директора до наредне седнице скупштине друштва, а на којој би требало да уследи и именовање недостајућег члана управе.¹³

У околностима када функција директора престане оставком важно је размотрити какве правне последице оставка производи на уговор закључен између директора и привредног друштва, односно на менаџерски уговор.¹⁴

Правни однос директора и привредног друштва има сложену структуру, састављену од корпоративног (регулисан законом) и уговорног елемента (регулисан споразумом између уговорних страна).¹⁵ Оба елемента морају да постоје на законом предвиђен начин, како при заснивању функције, тако и током њеног трајања. Корпоративни елемент правног односа директора и привредног друштва заснива се одлуком о именовању од стране надлежног органа друштва и подразумева да од тог тренутка лице именовано на функцију има обавезе и дужности регулисане законом и интерним актима друштва. Уговорни елемент се заснива закључењем уговора између директора и друштва, а чијем закључењу се приступа по доношењу одлуке о именовању и њиме се регулишу она питања која нису део законске регулативе правног

12 По правилу сви извршни директори истовремено су и законски заступници друштва, међутим закон оставља могућност да статутом буде одређено да само поједини извршни директори заступају друштво, наравно само када постоји више лица на тој функцији унутар друштва. Види: ЗПД, чл. 388 ст. 1 и 422 ст. 1.

13 Институт кооптације у нашем праву уређен је ЗПД, чл. 386 и 436.

14 О менаџерским уговорима видети: Есад Чолаковић, *Менаџерски уговори – модели, савјетии и пракса*, 2. издање, Библиотека калейдоскоп, Загреб, 2006.

15 Е. Чолаковић, *нав. дело*, стр. 121.

положаја директора. У том смислу често се указује да је уговор директора и друштва акцесорне природе,¹⁶ али не како је појам акцесорних уговора посматран у теорији облигационог права. Акцесорност у овом смислу подразумева да уговор директора и друштва, којим се регулишу њихови међусобни правни односи, може имати дејство само у случају постојања правноваљане одлуке о именовану. У супротном уколико то није случај само закључење уговора не може бити довољан правни основ за обављање функције у друштву. Околности су мало другачије у случају оставке као начина престанка функције, овде је постојало правноваљано именоване, које је међутим изјавом воље којом се саопштава оставка изгубило правно дејство. Тада ступа на снагу акцесорна природа уговора закљученог између директора и друштва, те би логичан след околности био да се приступи његовом раскиду (споразумном или једностраном). Претходно поменуто не мора увек бити случај, постоје мишљења по којима директор који саопштава оставку није истовремено дужан и раскинути уговор са друштвом.¹⁷ Наведено првенствено подразумева да сарадња између бившег директора и друштва не мора бити окончана оставком, већ то лице може имати друго својство у друштву. Тада, наравно, потребно је приступити изменама уговора нарочито у погледу дефинисања послова које одређено лице обавља у друштву, а по потреби и других услова уговора.

Блиско повезано питање са дејством оставке директора на менаџерски уговор јесте и питање накнаде која се директору исплаћује за рад у друштву, односно да ли у случају оставке директор има право на исплату посебне врсте накнаде.

Накнада директора се може најједноставније појмовно одредити као противчинидба друштва за обављање одређене функције у друштву и у том смислу је неспорно да се исплаћује директору за време трајања функције.¹⁸

Поред накнаде која се исплаћује за време трајања функције постоји и накнада која се исплаћује у случају превременог престанка уговора, позната под називом златни падобран. Златни падобран поред врсте накнаде која се исплаћује директору друштва има и друго својство а то је да представља и једну од мера одбране друштва од преузимања. У том

16 Зоран Арсић, „Правна природа односа између акционарског друштва и члана управног одбора“, *Право и привреда*, бр. 5–8/1999, стр. 81–83.

17 Јакша Барбић, *Право друштва – друштва кайишала*, 4. издање, Организатор, Загреб, 2001, стр. 489.

18 Накнаде чланова управе акционарског друштва уређене су у ЗПД, чл. 393. О накнадама члановима органа управе више видети: Вук Радовић, *Накнада члановима управе акционарског друштва – њрејорукe добре њраксе корѡрајивној уѡрављања*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2011.

смислу у односу на директоре друштва има својеврсни обештећујући, односно заштитни карактер, јер у случају да дође до промене унутрашње контроле друштва, директору који буде разрешен функције припада право на исплату унапред уговореног износа накнаде.¹⁹

Оставка директора такође доводи до превременог престанка уговора, па се поставља питање да ли и у овом случају може постојати основ за исплату посебне врсте накнаде. Спорна околност у случају оставке директора јесте да је у овом случају реч о добровољном напуштању друштва. Такође може се поставити питање шта би представљало основ за исплату накнаде у овом случају, нарочито ако није предвиђен отказни рок. Код златног падобрана околности су другачије јер је у питању накнада која се исплаћује у случају промене унутрашње контроле друштва (евентуално промене стратегије друштва која у оваквим околностима настане чак иако су поједини чланови управе или већина њих остала иста),²⁰ најчешће се исплаћује у случају невољног напуштања друштва, такође као што је речено има одређену заштитну функцију по друштво, у виду мера одбране од преузимања, а на основу чега постоји и легитимни интерес друштва за уговарање такве накнаде.

Неспорно је да уговарање накнаде у случају оставке директора може бити део уговора закљученог између директора и друштва. Међутим у овом случају не може имати својство накнаде како се то иначе подразумева, већ би пре имала својство добродоног давања које директор добија од стране друштва. У том смислу можда би се могло уговорити да у случају постојања оправданог разлога за давање оставке директору припада право на исплату одређеног износа накнаде или друге чинидбе од стране друштва. Иако се у овом случају не говори о накнади у правом значењу тог појма било би пожељно да право директора на таква добродоно давања буде одобрено од стране истог органа друштва који је надлежан за одобрење накнаде директора,²¹ нарочито због тога што се као спорно питање може поставити следеће, а то је у чему се огледа интерес друштва за уговарање оваквих давања директору. Уколико би се право на добродоно давања директорима одобрило од стране других органа друштва исто би могло евентуално довести до повреде посебних дужности према друштву од стране лица која се налазе у саставу тих органа друштва. Евентуално би се уговарање такве накнаде за случај оставке директора, могло правно одредити као правни

19 О златном падобрану, као врсти накнаде директора видети: В. Радовић, *нав. дело*, стр. 208–229.

20 В. Радовић, *нав. дело*, стр. 218–219.

21 Одлуку о накнадама директора, на предлог одбора директора односно надзорног одбора, или комисије за накнаде уколико је формирана, доноси скупштина друштва. Види: ЗПД, чл. 329 ст. 1 тач. 10, чл. 398 ст. 1 тач. 15, чл. 441 ст. 1 тач. 13.

посао у коме постоји лични интерес директора. Конкретно у питању је посебна дужност пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес друштва, која поред обавештења друштва о постојању истог захтева и одобрење таквог правног посла или радње од стране законом одређеног органа друштва.²²

На крају овог дела потребно је размотрити још једно питање, а то је да ли оставка директора може узроковати постојање имовинске одговорности директора према друштву.

Начело се може рећи да иако оставка директора може штетити друштву, иста не представља кршење посебних дужности према друштву,²³ нарочито због тога јер постоји законом дозвољено право на давање оставке. Међутим у конкретним околностима може доћи до кршења уговором преузетих обавеза (дужности) према друштву, нарочито уколико се не наведе у самој оставци или не испоштује примерен отказни рок који је предвиђен уговором. Тада би постојала одговорност за штету коју би друштво претрпело услед поступања директора. Битно је указати да у таквим околностима природа одговорности за проузроковану штету јесте уговорна.

III Посебне правне последице оставке директора привредног друштва

Као што је већ указано посебне правне последице оставке директора друштва наступају уколико оставку саопштава једини (извршни) директор друштва.

У оквиру ове групе последица такође разлике постоје између оставке јединог (извршног) директора друштва једнодомне унутрашње структуре и оставке јединог извршног директора друштва дводомне унутрашње структуре. Потребно је напоменути да у првом случају закон посебне правне последице прописује само за околност оставке јединог директора друштва једнодомне унутрашње структуре, а који по самом закону тада мора имати својство извршног директора. Дакле у овом случају имамо стицај околности, друштво остаје како без јединог извршног директора, тако и без лица на функцији директора уопште. У другом случају није истовремено у питању и оставка јединог директора друштва, с обзиром да у структури доводомне управе постоји и надзорни одбор, састављен по самом закону од најмање три члана (ЗПД,

22 Дужност пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес регулисан је ЗПД, чл. 65–68.

23 Stephen W. Mayson, Derek French, Christopher L. Ryan, *Company Law*, Oxford University Press, 2004–2005 Edition, стр. 477.

чл. 433). Заједничко у оба случаја јесте да друштво остаје без јединог извршног директора.

Такође, потребно је уочити да код друштва једнодомне унутрашње структуре постоји могућност да друштво има само једног извршног директора, али који није и истовремено и једини директор друштва. На основу језичког тумечења закона проистиче да се тада не примењују посебне правне последице оставке, јер су оне код друштва такве унутрашње структуре везане само за околност оставке јединог директора друштва. О свему томе биће речи у закључним разматрањима.

У случају оставке јединог извршног директора друштва дводомне унутрашње структуре, као и оставке јединог директора друштва једнодомне унутрашње структуре, нарочито треба приметити да у таквим околностима друштво остаје без законског заступника, а због чега је законодавац и увидео потребу да пропише посебне правне последице које тада наступају.

Када оставку саопшти једини директор друштва једнодомне унутрашње структуре²⁴ закон предвиђа две посебне правне последице.

Прва посебна правна последица јесте да у том случају постоји законска обавеза за директора који саопштава оставку да настави са обављањем функције, али у ограниченом облику. Обављање функције након саопштене оставке ограничено је временски и предметно. Временско обављања функције у овом случају ограничено је на период од најдуже 30 дана од дана регистрације оставке.²⁵ Након истека тог периода директор више није у законској обавези да обавља функцију у друштву. Предметно ограничење обављања функције садржано је у законској одредби која каже да у том периоду директор обавља само послове који не трпе одлагање. Који су то послови који не трпе одлагање зависи од конкретних околности, то на пример може бити ситуација када је друштво у преговорима за закључење кредита или неког важног уговора. Уколико би у таквом тренутку друштво остало без законског заступника који је овлашћен за закључење наведених правних послова неспорно је да би се тиме штетило друштву и да такви послови имају карактер хитности, те не трпе одлагање. Може се поставити питање да ли се наведена обавеза може на уговорној основи увести и за случај оставке других директора који нису једина лица на тој функцији у друштву, а нарочито за извршне директоре који су (увек) и законски заступници друштва. Чини се да не постоји препрека да се тако нешто угово-

24 Када друштво са једнодомном унутрашњом структуром има само једног директора, тада по самом закону исти мора имати својство извршног директора, а самим тим и својство законског заступника друштва. Види ЗПД, чл. 387 ст. 2.

25 Види: ЗПД, чл. 396 ст. 5.

ри. Разлика би постојала само у случају да се таква обавеза не испуни, када обавезу не би испоштовао једини директор друштва радило би се о повреди законске обавезе, док би у случају повреде наведене обавезе од стране директора који нису једина лица на тој функцији у друштву постојала повреда уговорне обавезе.

Друга посебна правна последица прописана законом у случају оставке јединог директора друштва једнодомне унутрашње структуре факултативне је природе у смислу да не мора увек да наступи, већ њено наступање зависи од воље овлашћених субјеката.

Конкретно у питању је могућност да се у судском поступку постави привремени заступник друштва. Потребно је указати да могућност постављања привременог заступника друштва од стране суда није ограничена само на околност када друштво остане без директора услед оставке, већ се односи и на све друге околности када друштво остане без јединог директора, без обзира на узрок који је до тога довео.²⁶

У околностима када привредно друштво остане без јединог директора, а нови директор не буде регистрован у даљем року од 30 дана, закон даје могућност акционару или другом заинтересованом лицу да захтева од суда у ванпарничном поступку постављање привременог заступника друштва.

У погледу ове правне последице која може наступити услед оставке директора друштва потребно је прецизно дефинисати временски тренутак од кога почиње да тече рок, а по чијем протеклу се може захтевати од суда постављање привременог заступника друштва. Закон користи формулацију „...ако је друштво остало без јединог директора, а у даљем року од 30 дана не буде регистрован нови...“ Питање у конкретном случају јесте да ли рок почиње да тече од тренутка дејства оставке директора према друштву или од тренутка регистрације оставке као тренутка од кога оставка производи правно дејство према трећим лицима. Суштински, спорно питање јесте тренутак почетка протекла рока, док се крај временског периода по чијем протеклу може бити захтевано од суда постављање привременог заступника јасно везује за чињеницу регистрације новог директора (односно одсуство те чињенице). Нејасноћу при одређењу тренутка од кога почиње да тече наведени законски рок узрокује сама формулација закона која каже да је у питању тренутак од кога друштво остаје без директора. Суштинско питање јесте у ком тренутку друштво заиста остаје без јединог директора? Тренутак у коме друштво остаје без директора везује се за дан саопштења оставке друштву или евентуално неки каснији тренутак уколико је исти предвиђен самом оставком, због чињенице да управо

26 ЗПД, чл. 397.

у том тренутку наступа конститутивно дејство оставке у смислу престанка функције, док регистрација те чињенице има само деклараторно дејство. Међутим у овом случају потребно је имати у виду и претходно описану правну последицу оставке јединог директора друштва – обавеза даљег обављања функције. У конкретном случају као што је речено наведена обавеза постоји од тренутка регистрације оставке, па до протека рока од 30 дана од тог момента. На основу претходно наведеног чини се да је стварни моменат када друштво остаје без јединог директора управо тренутак када протекне рок од 30 дана од дана регистрације оставке, јер тек у том тренутку директор није више у обавези да обавља функцију. У складу са наведеним може се извести закључак да право на захтев за постављање привременог заступника друштва настаје по протеку рока од 60 дана од дана регистрације оставке директора, уз додатни услова да у том временском периоду не буде регистрован нови директор. До наведеног рока од 60 дана од дана регистрације оставке директора, а по чијем протеклу може бити захтевано од суда постављање привременог заступника друштва се долази тако што се на рок од 30 дана од дана регистрације оставке, у коме постоји законска обавеза на даље обављање функције (а по чијем протеклу друштво суштински остаје без јединог директора), надовезује нови рок од 30 дана у оквиру кога ако не буде регистрован нови директор настаје право на захтев за постављање привременог заступника друштва.

Веома важна чињеница предметне правне последице јесте да не наступа по самом закону већ је потребан захтев законом овлашћених субјеката. То су: 1) акционар (и) или 2) свако заинтересовано лице. Битно је приметити да у случају када акционар поднесе захтев за постављање привременог заступника, закон не захтева постојање додатног услова у погледу поседовања одређеног процента капитал учешћа. Ко може бити заинтересовано лице зависиће од околности конкретног случаја, у највећем броју случајева то би свакако били повериоци друштва. Оно што је важно у овом случају напоменути јесте да је потребно доказати својство заинтересованог лица у супротном би предлог (захтев) за постављање привременог заступника друштва требало одбацити као недозвољен.

О захтеву одлучује суд у ванпарничном поступку у року од 8 дана од пријема захтева, због чега сам поступак има карактер хитности.

Закон о привредним друштвима и у другим околностима прописује надлежност ванпарничног суда за решавање одређених питања,²⁷ па се може поставити питање како би изледао такав ванпарнични поступак.

27 Види: ЗПД, чл. 55, 57, 59, 81, 132, 244, 338, 339, 343, 356, 397, 457, 458, 462, 466, 493, 513, 521, 522, 542, 543, 548, 563, 565.

Закон о ванпарничном поступку²⁸ садржи одређене одредбе општег карактера, а затим уређује посебне ванпарничне поступке. Околности за које је ЗПД-ом предвиђена надлежност ванпарничног суда чини се да не могу бити упоредиве са постојећим посебним ванпарничним поступцима уређених законом и по том основу прибећи примени аналогije правила поступка, те у таквим околностима остају само одредбе из општег дела Закона о ванпарничном поступку.²⁹

Занимљиво питање у овом случају може бити да ли лице које је постављено одлуком суда за привременог заступника мора прихвати обављање функције и да ли је потребно претходно позвати предложено лице да учествује у поступку.³⁰ Последње нарочито због могућности изјаве жалбе на решење о постављању заступника јер правна средства против одлуке суда могу уложити само она лица која су учесници у поступку.

Када решењем суда друштво добије привременог заступника, исти обавља функцију до именовања новог директора у складу са законом (закон није прецизно дефинисао рок у коме је потребно изабрати новог члана управе, а када би престала функција привременог заступника). С обзиром да су директори лица која сазивају скупштину друштва и предлажу тачке дневног реда, а у конкретном случају скупштина представља

28 Види: Закон о ванпарничном поступку (*Службени гласник РС*, бр. 25/82 и 48/88 и *Службени гласник РС*, бр. 46/95, 18/2005 и 85/2012). О ванпарничном поступку видети: Александар Јакшић, *Грађанско процесно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2010, стр. 727-794.

29 Као што и закон каже поступак се покреће предлогом (захтевом) у коме је потребно навести пословно име друштва као и име(на) предлагача. У образложењу предлога потребно је описати конкретне околности, доказати својство заинтересованог лица и на крају предложити лице које се поставља за привременог заступника. У предлогу не би било могуће само захтевати од суда да постави заступника а без навођења имена конкретног лица. Наведено је чини се исправан закључак нарочито због тога што суд нема довољно сазнања које би лице било способно за обављање функције привременог заступника, као и немогућности да се тим питањем бави због кратког законског рока у коме је потребно донети одлуку. Одлука којом се именује приврени заступник друштва доноси се у форми решења, а против које је могуће изјавити правне лекове предвиђене Законом о ванпарничном поступку.

30 Свакако да би лице које је предложено за привременог заступника требало позвати да учествује у ванпарничном поступку. Основ по коме би постојала обавеза прихватања такве функције било би само решење ванпарничног суда, али чини се да не би постојала могућност његовог принудног извршења (одлуке ванпарничног суда само у ограниченом броју случајева могу бити основ за покретање извршног поступка, код такозваних неправих ванпарничних поступака, што овде није случај), јер се поставља питање постојања претходног правног основа по коме би одређено лице морало обављати функцију привременог заступника друштва и који би представљао и сам основ за доношење решења у ванпарничном поступку.

орган именованја, предлог новог директора друштва као и сазивање седнице на којој ће се о томе одлучити требало би да уследи од стране привременог заступника друштва, док би акционари који поседују најмање 5% акција са правом гласа имали право на допуну тачака дневног реда, односно право на сазивање ванредне седнице скупштине, уколико би по овом питању изостала активност привременог члана управе.³¹

Оставка јединог извршног директора друштва дводомне унутрашње структуре такође узрокује наступање две посебне правне последице.

Прва посебна правна последица јесте законска обавеза директора на даље обављање послова који не трпе одлагање, а у року од 30 дана од дана регистрације оставке. По својој садржини наведена правна последица се не разликује од исте правне последице која наступа у случају оставке јединог директора друштва једнодомне унутрашње структуре, те све што је претходно речено примењује се у овом случају.

Друга посебна правна последица која наступа у случају оставке јединог извршног директора јесте покретање принудне ликвидације друштва. Може се рећи да од свих законских одредби којима се уређује оставка директора друштва, одредба о принудној ликвидацији привлачи највећу пажњу. Такође потребно је указати да за разлику од друге правне последице оставке јединог (извршног) директора друштва једнодомне унутрашње структуре (постављање привременог заступника) има императивни карактер јер наступа увек када се испуне законом дефинисани услови.

Закон каже да ако се у року од 60 дана од дана када је друштво остало без јединог извршног директора не изабере нови извршни директор, регистар привредних субјеката по службеној дужности или по захтеву заинтересованог лица покреће поступак принудне ликвидације друштва.

У већини случајева постоје мишљења која сматрају да је ова одредба закона непотребна и да се не види разлог њеног постојања, међутим може се поставити питање да ли је баш тако.

Сврха постојања института принудне ликвидације, који у посебном одељку познаје и наш закон, јесте да престане постојање друштва које не испуњава све законом прописане услове. Један од таквих услова јесте да друштво мора имати законског заступника како би могло да функционоше у правном промету. Како је већ речено извршни директори по самом закону су законски заступници друштва, те у случају саопштења оставке од стране истог (уколико је у питању једино лице на тој функцији) друштво остаје без свог јединог законског заступника.

31 Види: ЗПД, чл. 398 ст. 1 тач. 8, чл. 337, чл. 372 ст. 1 тач. 2.

Имајући у виду правну последицу која настаје у овом случају неопходно је прецизно одредити моменат од кога почиње да тече рок, а по чијем протеку ће бити покренут поступак принудне ликвидације друштва. Закон каже по протеку рока од 60 дана од када је друштво остало без јединог директора уз додатни услова се се по његовом истеку не именује нови директор. Опет се поставља питање да ли су наведени временски моменти везани за регистрацију оставке, односно именовања новог директора или за неки ранији временски тренутак. Конкретно потребно је дефинисати две околности: а) прво као што је већ речено, прецизан временски тренутак од кога почиње да тече рок од 60 дана (тренутак дејства оставке према друштву или тренутак регистрације оставке) и б) да ли је по истеку наведеног рока потребно да изостане одлука надзорног одбора о именовању новог директора или регистрација те одлуке. У погледу првог питања може се применити све што је до сада речено о томе када суштински друштво остаје без јединог директора. С обзиром да и у овом случају постоји законска обавеза на даље обављање функције у року од највише 30 дана од дана регистрације оставке, стварни моменат када друштво остаје без јединог директора јесте управо тренутак када престаје законска обавеза директора на даље обављање функције, а то је тренутак истека рока од 30 дана (или краћи период времена уколико је тако уговорено) од дана регистрације оставке. Као и у случају посебне правне последице оставке директора друштва једнодомне унутрашње структуре у виду захтева за постављање привременог заступника друштва, на поменути рок од 30 дана од дана регистрације оставке (дефинисан као тренутак када друштво суштински остаје без јединог директора), потребно је надовезати законом превиђени рок од 60 дана, а по чијем протеку ако не буде именован нови директор наступка принудна ликвидација друштва. На основу наведеног може се рећи да могућност покретања поступка принудне ликвидације друштва у случају оставке јединог извршног директора наступа по протеку рока од 90 дана од дана регистрације оставке.

У погледу другог питања да ли је за принудну ликвидацију друштва у наведеном року потребан изостанак именовања новог директора или регистрација те чињенице, закон указује да је у питању изостанак самог именовања. На основу језичког тумачења проистиче да је довољно постојање одлуке надзорног одбора о именовању новог директора, али да није неопходно да је таква одлука већ регистрована. Наравно, у таквим околностима може постојати опасност, јер се поступак принудне ликвидације покреће по службеној дужности или на захтев заинтересованог лица које може бити изван друштва, у смислу да се не зна за постојање одлуке о именовању јер одлука није регистрована и да дође до покретања поступка принудне ликвидације друштва, иако за то није

било основа. Прикладније решење и у овом случају би било да је законодавац употребио термин регистрација, а не именовање новог директора друштва.³²

При проналажењу разлога постојања одредбе о принудној ликвидацији друштва која може наступити у случају оставке јединог извршног директора друштва потребно је узети у обзир и друге одредбе закона.

Део закона којим се регулише ликвидација као начин престанка привредног друштва, садржи и одредбе о принудној ликвидацији.³³ Основи покретања поступка принудне ликвидације друштва таксативно су наведени законом, међу које се убраја и околност када друштво остане без законског заступника а нови заступник не буде регистрован у року од 90 дана од дана брисања претходног заступника из регистра привредних субјеката.³⁴ Одмах се примећује да основ за покретање поступка принудне ликвидације прописан у случају оставке јединог извршног директора друштва дводомне унутрашње структуре није нови јер исти основ садрже и опште одредбе о принудној ликвидацији. Такође разлика не постоји ни код рока по чијем протеклу се покреће поступак принудне ликвидације друштва. У оба случаја рок износи 90 дана³⁵ и почиње да тече од тренутка када друштво остане без законског

32 Веома важно питање уопште код поступка принудне ликвидације друштва јесте да ли постоји могућност изјављивања правних средстава на одлуку регистратора којом се покреће поступак принудне ликвидације. Такође треба имати у виду да регистратор привредних субјеката као надлежни орган за покретање поступка по својој правној природи јесте управни орган. У овом случају дозвољена су првенствено правна средства предвиђена Законом о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре (*Службени гласник*, бр. 99/2011), а то су жалба као и друга правна средства предвиђена законом о општем управном поступку. Одлуку по жалби изјављене против одлуке регистратора доноси сам регистратор или надлежни министар (уколико жалба не буде одбачена или усвојена). У складу са законом о регистрацији одлука министра је коначна и против ње може бити покренут управни спор, а против одлуке управног суда ванредни правни лек пред Врховним Касационим судом – захтев за преиспитивање судске одлуке. Могућност изјављивања правних средстава против одлуке регистратора о покретању принудне ликвидације друштва нарочито би било од важности уколико би постојала одлука о именовању новог директора, а која није заведена у регистру.

33 Ликвидација као начин престанка привредног друштва уређена је у деветом делу ЗПД, чл. 524–548. Одредбе о принудној ликвидацији налазе се у чл. 546–548. О принудној ликвидацији видети: Alan Dignam, John Lowry, Nicola Padfield (series editor), *Company Law*, Fourth Edition, Oxford University Press, 2008, стр. 398–406.

34 ЗПД, чл. 546 ст. 1 тач. 8.

35 Тачније у делу закона којим се уређује принудна ликвидација наведен је рок од три месеца, док у одредбама којима се уређује оставка јединог извршног директора друштва наведен је рок од 60 дана од када је друштво остало без јединог директора.

заступника. Разлика једино постоји у погледу чињенице чије се одсуство захтева као услов за покретање поступка принудне ликвидације друштва. Код општих одредби о принудној ликвидацији јасно је да је у питању изостанак регистрације новог директора, док код посебне одредбе о принудној ликвидацији говори се о изостанку именовања новог директора као услова за покретање поступка по протеклу наведеног рока. Наведено може да помогне при тумачењу да ли је законодавац био само непрецизан при одређењу овог услова код одредби о принудној ликвидацији у оквиру уређења оставке директора, али о томе одговор може дати само будућа пракса.

У оба случаја прописана је надлежност истог органа за покретање поступка ликвидације – регистратор који води регистар привредних субјеката, једино у оквиру одредби којима се уређује оставка јединог извршног директора друштва постоји и могућност да заинтересовано лице предложи регистратору покретање поступка.

Како су у осталим питањима изостале посебне одребе којима се уређује принудна ликвидација друштва у случају оставке јединог извршног директора друштва дводомне унутрашње структуре, примењиваће се опште одредбе које важе и за остале законом предвиђене основе покретања принудне ликвидације друштва.

На основу претходно изнетог чини се да није потпуно необјашњиво постојање ове одредбе закона, али не може остати непримећена недоследност законодавца при уређењу института принудне ликвидације. Остаје питање зашто је законодавац увидео потребу да посебно пропише овакву санкцију код оставке извршног директора друштва дводомне унутрашње структуре, када већ постоји одредба закона која регулише такву околност, као и питање зашто таква одредба не постоји у случају оставке јединог директора друштва једнодомне унутрашње структуре, јер и у овом случају у питању је оставка јединог законског заступника друштва. Имајући у виду да се опште одредбе о принудној ликвидацији односе на све форме друштава и на све околности када друштво остане без законског заступника, јасно је да у случају оставке јединог директора друштва једнодомне унутрашње структуре, ако се испуне услови прописани овим одредбама закона, наступиће принудна ликвидација друштва, али у овом случају по основу општих одредби о принудној ликвидацији. У том смислу постојаће разлика између принудне ликвидације друштва једнодомне и дводомне унутрашње структуре, а као последица оставке јединог (извршног) директора друштва, у првом случају примењиваће се опште одредбе о принудној ликвидацији, док ће се у другом случају примењивати посебне одредбе о принудној ликвидацији садржане у оквиру уређења оставке извршног директора друштва дводомне унутрашње структуре.

Занимљиво питање у случају покретања поступка принудне ликвидације друштва као последице оставке јединог директора друштва, јесте постојање одговорности одређених субјеката, нарочито због чињенице да у конкретним околностима ликвидација друштва наступа јер није именован нови директор.

У овом случају потребно је дефинисати две групе лица, она према којима постоји одговорност и она која су одговорна. Лица према којима постоји одговорност могу бити само акционари, јер друштво као правни субјект, након спроведеног поступка ликвидације, више не постоји. Питање одговорности је од нарочитог значаја због околности да су у случају принудне ликвидације контролни чланови/акционари друштва, одговорни повериоцима за обавезе друштва не само до висине примљеног износа из ликвидационог остатка (као што је иначе правило код редовне ликвидације), већ и солидарно неограничено личном имовином и након брисања друштва из регистра,³⁶ чиме је њихов правни положај знатно погоршан. Лица која би у овим околностима била одговорна јесу она која су по закону надлежна за именовање новог директора али то нису учинила. Конкретно може постојати само одговорност чланова надзорног одбора, док у случају друштва једнодомне унутрашње структуре, орган именовања јесте скупштина коју чине сами акционари, па у том случају нема општих претпоставки за заснивање облигационог односа. Основ одговорности могао би се засновати према општим правилима облигационог права. Такође евентуално основ одговорности може бити кршење дужности пажње, јер пасивност чланова надзорног одбора по питању избора новог члана, знајући какве правне последице у том случају наступају представља очигледно кршење те дужности. Истина је да се сматра да обавеза поштовања посебних дужности постоји првенствено према привредном друштву, али закон такође дозвољава да акционари поднесу индивидуалну тужбу због кршења тих дужности а ради накнаде штете која им је тиме проузрокована.³⁷ Дакле основ подношења тужбе може бити и повреда дужности пажње. Право акционарима на накнаду штете у овом случају треба омогућити и због чињенице да нису могли да утичу на избор новог директора, у смислу могућности предлога за заказивање седнице одбора или предлагања тачака дневног реда. На крају потребно је само нагласити да одговорност по овом основу може постојати само код друштва дводомне унутрашње структуре и то само чланова надзорног одбора.

36 ЗПД, чл. 548 ст. 4.

37 ЗПД, чл. 78.

IV Закључак

Институт оставке директора привредног друштва у нашој литератури није био предмет детаљније правне анализе. Такво стање ствари вероватно је било узроковано оскудним законским решењима, али и чињеницом да се на први поглед чини да о предметном институту нема се баш много тога рећи. Након измена закона који знатно детаљније регулише оставку директора, у односу на ранија решења, као и након анализе тих одредби уочава се да и у овом случају постоје бројна правна питања на која је потребно пружити одговор.

Међу питањима која се везују за правну анализу института оставке директора привредног друштва, по свом значају свакако се истиче питање правних последица које у таквим околностима наступају по друштво.

У овом раду, све правне последице које наступају након изјаве воље директора којом друштву саопштава своју оставку груписане су у две целине.

Прву целину чине правне последице које по својој природи имају карактер општости из разлога што могу увек настати у случају оставке директора, односно за исте није потребан додатни услов.

Опште правне последице оставке директора привредног друштва су: 1) престанак функције, 2) могућност примене института кооптације, 3) раскид или измена уговора закљученог са друштвом (као и могућност исплате посебне врсте накнаде, у складу са уговором) и 4) могућност постојања имовинске одговорности директора према друштву.

Другу целину правних последица које наступају након изјаве воље којом директор друштву саопштава оставку, по својој природи имају карактер изузетка, јер је потребно да у том случају оставку саопштава лице које једино обавља функцију извршног директора у друштву (код друштва једнодомне унутрашње структуре истовремено је у питању и оставка јединог директора друштва).

Посебне правне последице оставке директора привредног друштва су: 1) обавеза даљег обављања функције у законом дефинисаном року, 2) могућност постављања привременог заступника друштва у ванпарничном поступку и 3) покретање принудне ликвидације друштва.

Додатна особеност у погледу посебних правних последица оставке директора јесте да и међу њима постоји подела на правне последице које наступају у случају оставке јединог (извршног) директора друштва једнодомне унутрашње структуре (обавеза даљег обављања функције и могућност постављања привременог заступника друштва) и оне које

наступају у случају оставке јединог извршног директора друштва дводомне унутрашње структуре (обавеза даљег обављања функције и принудна ликвидација друштва).

Међу наведеним посебним правним последицама које наступају у случају оставке директора, несумњиво по своме значају издваја се могућност покретања поступка принудне ликвидације друштва, а која је предвиђена само код одредби којима се уређује оставка јединог извршног директора друштва дводомне унутрашње структуре. Поменуто представља и важну новину нашег права код уређења предметног института, али и тачку спорења око оправдања постојања такве одредбе закона. У раду је, на првом месту и то применом систематског тумачења законских одредби, покушано да се укаже да постојање наведене одредбе није у потпуности необјашњиво имајући у виду и садржину општих одредби о принудној ликвидацији друштва, тачније одредбе којом се прописују основи за покретање таквог поступка. Међутим као додатно питање, а на што је већ указано, поставља се зашто закон предвиђа могућност покретања поступка принудне ликвидације само код оставке јединог извршног директора друштва дводомне унутрашње структуре, а исту последицу није предвидео и код оставке јединог директора друштва једнодомне унутрашње структуре.

На овом месту потребно је врати се на питање разлога постојања посебних правних последица у случају оставке јединог (извршног) директора друштва. Такав разлог вероватно постоји у чињеници да у наведеним околностима друштво остаје без законског заступника. Дакле и када оставку саопштава једини директор друштва једнодомне унутрашње структуре, као и једини извршни директор друштва дводомне унутрашње структуре, у оба случаја у питању су законски заступници друштава, те њиховом оставком друштво остаје без лица на тој функцији. Међутим, како је већ указано уколико друштво остане без законског заступника, а нови не буде регистрован у одређеном року, испуњени су услови за покретање поступка принудне ликвидације друштва, све у складу са општим одредбама о принудној ликвидацији. На основу наведеног, јасно је да оставка јединог директора друштва једнодомне унутрашње структуре такође може узроковати принудну ликвидацију друштва, међутим у овом случају, како је то већ указано, не по основу одредби закона којима се уређује оставка директора друштва. Основ за такву правну последицу јесу опште одредбе о принудној ликвидацији привредног друштва, регулисане посебним делом закона.

На крају потребно је указати и на питање законског уређења оставке директора који обавља функцију законског заступника друштва, односно у складу са дефинисаним предметом разматрања правних

последица које у том случају наступају. На основу језичког тумачења законских одредби уочава се да не постоје одредбе којима се посебно регулише оставка законског заступника друштва, самим тим ни посебно правне последице које у том случају наступају по друштво. Опште правне последице оставке директора друштва, на начин на који су дефинисане у овом раду неспорно се примењују и код оставке законског заступника друштва. Међутим, логичким и циљним тумачењем закона може се рећи да посебне правне последице оставке директора друштва постоје управо због чињенице да се тада ради о оставци јединог (извршног) директора друштва који самим тим обавља и функцију законског заступника. Међутим, овде је потребно указати на следеће. Када прописује посебне правне последице оставке директора друштва, закон употребљава термин, једини директор, односно једини извршни директор друштва. У наведеним околностима неспорно је да је у питању и једини законски заступник друштва. Међутим, код друштва једнодомне унутрашње структуре могу постојати околности када постоји један законски заступник друштва, али који није истовремено и једини директор друштва. Конкретно у питању је околност када је формиран одбор директора, који по само закону тада мора бити састављен од два неизвршна и једног извршног директора.³⁸ Друштво тада такође има само једног законског заступника, међутим како није у питању и једини директор друштва, посебне одредбе закона о правним последицама оставке у том случају се не примењују. На основу наведеног у таквим околностима не примењују се одредбе о обавези даљег обављања функције, као и могућност постављања привременог заступника друштва, али постоји основ за покретање поступка принудне ликвидације, у складу са већ споменутом општом одредбом закона, која се увек примењује на околност када друштво остане без законског заступника. Дакле, суштински разлика правних последица оставке јединог законског заступника друштва једнодомне унутрашње структуре, а који истовремено није и једини директор друштва и оставке јединог законског заступника друштва дводомне унутрашње, који никада није и једини директор друштва, јесте да у првом случају може наступити само принудна ликвидација друштва, али не и остале посебне правне последице. У другом случају наступају све законом предвиђене посебне правне последице оставке директора. У складу са наведеним чини се да је законодавац требао посветити више пажње уређењу оставке законског заступника друштва, како у погледу правних последица оставке, тако и код других питања предметног института.

38 Види: ЗПД, чл. 387 ст. 2 и 3.

Jovana VELIČKOVIĆ, M.A.
Janković, Popović & Mitić o.d.

LEGAL CONSEQUENCES OF RESIGNATION OF A DIRECTOR OF A COMPANY

Summary

This article considers legal consequences of resignation of a director of a company. All legal consequences of a director's resignation, prescribed by law and which are affecting the company can be divided into two groups: general and special. General legal consequences appears always when a director resigns from his office, while special legal consequences appears only in circumstances when the sole (executive) director of a company resigns from his office. General legal consequences of director's resignation are: termination of office, termination or modification of a director's contract concluded with the company and possibility of the existence of liability of director for damage caused to the company. Specific legal consequences of director's resignation are: the obligation for continuing the function within a specified period of time prescribed by law, the possibility of setting up a temporary representative of a company in contentious court proceedings and possibility of an involuntary liquidation procedure being initiated against the company. In addition, among these special legal consequences of director's resignation, the law knows difference between those who appears in the case of a resignation of a one-tier board company's sole director and those who appears only in the case of a resignation of a two-tier board company's sole executive director. Finally, special attention was paid to the legal regulation of a resignation of a director, who is the legal representative of a company, precisely the legal consequences which in this case are affecting the company.

Key words: *termination of membership on the board of a company, director's resignation, legal consequences of resignation of a director of a company, legal representative of a company, executive director.*